

YEMEN'DEKİ GÜNCEL GELİŞMELER ÜZERİNE SALİH EL-GABRİ İLE SÖYLEŞİ

Yeni Yemen Medya Merkezi başkanı olarak görevine devam eden Salih el Gabri, Sana Üniversitesi İletişim Fakültesi mezunudur. Bir süre gazetecilik de yapan el Gabri, Yemen'de farklı televizyon kanallarında siyaset programları yapmıştır. Ayrıca Yemen konusunda da uzman olan el Gabri, analist olarak çeşitli medya kuruluşlarında Yemen'e dair güncel gelişmeleri değerlendirmektedir. Sudan'da bulunan Umderman Üniversitesi'nde Basın ve Gazetecilik alanında yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.

ORSAM: Özellikle son dönemlerde Yemen, Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyon ülkeleri ile darbe yapan Husi milislerinin destekçisi İran arasında bir arenaya dönüştü. Bu dönüşümle birlikte Yemen, iyice gerginleşen Suudi Arabistan-İran ilişkilerinin en önemli boyutlarından birisini oluşturmaya başladı. Çatışmanın özellikle Yemen'den başka aktörlerin katılımına da izin verecek ölçüye gelmesini nasıl açıklarsınız?

Salih el-Gabri: Başlangıçta Yemen'de ne olduğunu ne yaşandığını açıklığa kavuşturmamız lazım. Yemen'de bir iç savaş yok. Yemen'de İran destekli Husi milislerinin gerçekleştirdiği bir darbe yaşanıyor. Bu darbe uluslararası alanda meşru olarak kabul edilen hükümete ve bunun başındaki Cumhurbaşkanı Hadi'ye yönelik bir darbedir. Yemen'deki savaş Arap Koalisyon güçleri tarafından desteklenen hükümet ile Yemen'in %4'ünü oluşturması sebebiyle azınlık olan ve Yemen'i silah zoruyla yönetmek isteyen bir milis gücü arasında yaşanıyor. Bu milisler ne siyaset yapmayı ne de diyalogu kabul etmemektedir. Aslına bakarsanız Yemen'de yaşananlar, Türkiye'nin PKK terör örgütüyle mücadelesine bir yönüyle benziyor. PKK, Kürtlerin tamamını temsil etmesine rağmen dış destekle ülkenin bir kısmını parçalayarak kendine bir devlet kurmak istiyor. Husiler de, İran'ın silahlı bir milis gücüdür. İran, Husileri 1980'li yıllardan itibaren destekleyerek kendi Fars imparatorluğunu canlandırmak ve Mekke ve Medine'yi kontrol altına almak için kullanıyor. Husiler, başkent Sana'yı ele geçirdiklerinde İranlı üst düzey bir askerî yetkili "Arap ülkelerinin dördüncü başkentini ele

geçirdik" diyerek asıl amaçlarını ortaya koymuştur.

ORSAM: Bildiğiniz gibi son günlerde Hudeyde bölgesinde çatışmalar devam etmekte, fakat meşru Yemen Hükümeti'nin, Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyonun da desteğiyle, bölgede Husilere karşı başarılı operasyonlar yürüttüğünü biliyoruz. Bu bağlamda, Hudeyde bölgesine hem Yemen hükümeti hem de destekçisi Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyon ülkeleri tarafından bu derece önem atfedilmesinin sebepleri nelerdir?

Salih el-Gabri: Hudeyde Limanı, Aden Limanı'ndan sonra Yemen'in ikinci büyük limanı konumunda. Bu liman Husilerin, İran'dan gerçekleştirdiği silah sevkiyatının önemli bir geçiş merkezi. Limanın büyüklüğü ve işlevi sadece silah sevkiyatı değil, aynı zamanda önemli bir ticaret alanı durumunda. Buradan yapılan ticaret ve kaçakçılık, Husilere önemli bir maddi kaynak da sağlıyor. Buna ek olarak Yemen halkına gelen uluslararası insani yardımların %70'i Hudeyde Limanı üzerinden geliyor. Husiler Yemen halkına gelen bu yardımlara el koyarak, çoğunu karaborsada satıyor. Yemen hükümeti koalisyon desteği ile Hudeyde Limanı'nı ele geçirerek, tüm Yemenlilerin hizmetine sunmayı amaçlıyor. Bununla beraber Husilerin elindeki son liman ve geçiş yeri olan Hudeyde Limanı'nın ele geçirilmesiyle Husilerin deniz bağlantısı kesilmiş olacak.

Hudeyde'yi önemli kılan bir başa nokta ise, Aden Limanı'dır. Zira bu liman, ülkenin en büyük limanı olmasına rağmen Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve onun kontrolündeki

ayrılıkçılar tarafından sebep göstermeksizin kapatıldı. Hudeyde, bir yönüyle tüm Yemen'in için önem taşıyor. Ayrıca, Hudeyde Uluslararası Havaalanı, özellikle ülke dışında bulunan Yemenlilerin ülkelerine gidiş ve gelişlerini kolaylaştıracak, hasta ve yaralıların taşınmasında ise önemli bir rol oynayacaktır. Bunun için Yemen hükümeti ve koalisyon güçleri bu havaalanının hemen ulaşımına açılacağını açıklamışlardı. Ancak bununla ilgili ciddi endişeler var. Yemen halkı, Aden Havaalanı ve Limanının BAE ve ona tabi milisler tarafından sebepsiz yere kapatılması gibi Hudeyde Limanı ve Havaalanının da kapatılmasından büyük endişe duyuyor. Bilindiği üzere Hudeyde Havaalanı sadece sivil değil aynı zamanda askeri bir havaalanıdır. Sahası Vatikan'ın sahasından bile daha büyük dersek herhalde hacmini daha somutlaştırmış oluruz.

Hudeyde, Husi milisleri için bir ölüm kalım savaşı. Bunun için Hudeyde'de büyük ve şiddetli bir savaş yaşanıyor. Husiler bu limanı kaybetmeleri durumunda deniz yoluyla askeri ve ticari olarak hiçbir yardım alamayacaklar. Bu amaçla Husi milisleri askerî anlamında ciddi hazırlıklar yaptı. Daha önce Yemen ordusundan aldıkları silahların yanı sıra İran'ın kendilerine verdiği tüm silahları kullanıyorlar. Çocukları silah altına aldılar. Sivilleri kalkan olarak kullanıyorlar. Buna ek olarak şehrin etrafında hendekler ve tünel tahnim ettiler.

Koalisyon güçleri Hudeyde operasyonunda hava, kara ve deniz unsurlarının tamamını kullanıyor. Yoğun çatışmalar sonucu koalisyon güçleri havaalanının bir bölümünü kontrol altına aldı. Orada hâlâ ça-

tışmalar devam ediyor. Koalisyon güçleri Hudeyde merkezinde sokak çatışmaları yaşanmasın ve sivil kayıplar olmasın diye Husileri şehir dışına çekerek çatışmaları buralarda gerçekleştiriyor. Koalisyon güçleri Hudeyde kentini askerî operasyonla alma konusunda son derece kararlı. ABD'nin - sivillerin zarar görmemesi yönündeki açıklamalarına rağmen - Hudeyde'nin askerî operasyonlarla alınması konusunda yeşil ışık yak-tığını söyleyebiliriz.

ORSAM: Bilindiği gibi, Suriye iç savaşı 7 yıl, Yemen iç savaşı yaklaşık 4 yıldır devam etmekte. Fakat gerek uluslararası toplum gerekse de uluslararası medyada Suriye krizi daha fazla gündeme geliyor. Bu algılayışa sebep olduğunu düşündüğünüz dinamikler nelerdir?

Salih el-Gabri: Daha öncede ifade ettiğim gibi Yemen'de, Suriye'de olduğu gibi bir iç savaş söz konusu değil. Ancak maalesef Türkiye ve dünya mediasında yanlış bir görüş hâkim. Yemen'de Husiler dahi "Biz Şiiyiz Sünnilerle savaşıyoruz" demiyor. Buna rağmen Yemen'de sanki bir iç savaş var havası oluşturuluyor. Bu yanlış bir kanaat. Yemen'de azınlık olan Husi milislerinin meşru hükûmete yönelik bir darbesi var.

Suriye'deki savaşın uluslararası alanda daha fazla ses getirmesinin sebebi öncelikle Suriye savaşı Yemen'deki savaştan üç yıl önce başladı. Bununla birlikte Suriye yönetimi Suriye halkına yönelik başta kimyasal silah olmak üzere her türlü silahı kullandı. Buna ek olarak Suriye uluslararası savaş sahası haline geldi. ABD, Rusya ve İran gibi güçler, kendi aralarındaki hesaplaşmalarını Suriye üzerinden yapıyor.

Buna ek olarak 4 milyondan fazlası Türkiye'de olmak üzere Suriye halkının yarısından fazlası ülkelere ayrılmak zorunda kaldı. Ancak Yemen'de hiçbir şekilde bir mülteci sorunu olmadı. Halk çatışma alanlarından başka yerlere yani Yemen içinde yer değiştirdi. Dışarıya çıkmadı. Uluslararası bir göç durumu olmadı. Suriye'de Batı ve İran tarafından oluşturulan IŞİD gibi alt yapısı olmayan bir örgüt oluşturuldu. Terör ve savaş bahanesiyle Suriye'nin parçalanması amaçlandı.

Suriye'yi önemli kılan bir başka özellik ise İsrail ile sınırının olması. Suriye'deki gelişmeler, İsrail'in güvenliğini etkiliyor. İsrail'in güvenliğini birinci sıraya koyan Batı, Suriye'ye ayrı bir önem verdi. Bunun için İsrail Esed yönetiminin düşmesini hiçbir zaman istemedi. İsrail'de çok sayıda siyasetçi Esed'in devam etmesinden yana oldukları yönünde açıklamaları oldu. Bu durum, Batıların tutumuna da yansdı.

Yemen'de başka bir durum ise meşru hükûmete bağlı medya oldukça zayıf. Özellikle Husi milisleri başkent Sana ve Aden olmak üzere meşru hükûmete bağlı tüm medya kuruluşlarını kontrol altına aldı. Çok sayıda gazeteci öldürdü, birçoğu ülke dışına kaçmak zorunda kaldı. Üç yılda 20'den fazla gazeteci tutuklandı. Yemen'de ağırlıklı olarak Husi milislerine ait medya bulunuyor. Yemen halkının yaşadığı sıkıntıları uluslararası medyaya taşıyan güçlü bir medya yok. Olan medya ise çoğunlukla Husi milislerinin görüşlerini ve propagandasını yansıtmakla meşgul.

ORSAM: Türkiye'nin bölgedeki etkisi düşünüldüğünde, meşru Yemen hükûmetinin çatışmaları dindirmek ve iç savaşı siyasi bir çözümle sonlandırmak adına, Türkiye'den beklentilerinin neler olması gerektiğini düşünüyorsunuz?

Salih el-Gabri: İlk olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı ve şahsında Türk halkını cumhurbaşkanlığı ve parlamento seçimlerinde elde ettiği zafer münasebetiyle tebrik ediyorum. Türkiye bu seçimle dünyaya demokrasi anlamında bir örnek oluşturdu. Türkiye dünyada tüm mazlum halkların âdeta bir sığınağı oldu. Kendi ülkelerindeki savaş ve baskılardan kurtulmak isteyen Müslüman ve Araplar için de sığınılacak bir liman oldu.

Türkiye-Yemen ilişkilerine bakacak olursak geçmişi çok eskilere dayanan tarihî ilişkileri var. Türkiye özellikle Yemen'in içinde olduğu zorlu savaş sürecinde hep Yemen halkının yanında oldu. Türkiye, Husi milislerinin yaptığı darbeyi reddederek çatışan taraflara bir masa etrafında diyalog çağrısında bulundu. Bu tutumu takdir etmekle birlikte Türkiye'nin bölge ve dünya konjonktüründeki rolünü göz önüne aldığımızda yeterli bir girişim değil. Türkiye'de bulunan Arap Gazeteciler ile birlikte programa katılmıştım. Toplantının kapalı bölümüne Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu da katılmıştı. Çavuşoğlu burada yaptığı konuşmada Türkiye'nin seçimlerden sonra Yemen başta olmak üzere bölgedeki çok daha etkin olacağını açıklamıştı. Önümüzdeki günlerde Türkiye'nin Yemen konusunda önemli girişimleri olacağını tahmin ediyorum. Buna ek olarak Ankara

diplomasi gücünü kullanarak İran'ı Husilerin diyalog masasına oturması konusunda ikna edebileceğini düşünüyorum. Bununla birlikte Suriye'de olduğu gibi Türkiye Yemen'de de tarafların bir masa etrafında oturmasında büyük rol oynayabilir. Tüm tarafların bir araya geleceği ender ülkelerden biri Türkiye'dir. Önümüzdeki günlerde neden Ankara veya İstanbul'da böyle bir toplantı olmasın?

Yemen'de bir başka sorun ise insani yardımlar, yaralılar ve hastaların durumu. Türkiye'nin gerek sağlık gerekse insani açıdan önemli yardımları oldu. Şu an Yemen'de 40 binden fazla yaralı bulunuyor. Türkiye'nin önemli yardımlarına rağmen ciddi sağlık sorunları yaşanıyor.

Bir başka konu da biz Türkiye'nin Yemen'e daha fazla eğilmesini istiyoruz. Çünkü bizim tarihî kardeşlik bağlarımız var. Bakıyoruz Türkiye, Katar ve değişik Afrika ülkelerinde askerî üsler kuruyor. Ancak Yemen stratejik konumu, yer altı ve yer üstü zenginliklerine ek olarak dünya ticaretinin önemli bölümünün yapıldığı Bâb el-Mendeb Körfez'inde yer alıyor. Yemen Katar ve diğer Afrika ülkelerinden daha az önemli değil. Türkiye, Katar ve diğer Afrika ülkelerinde askerî üs açtığı gibi Yemen'de neden bir askerî üs açmıyor. Bu bölgede hem ticari hem de askerî anlamda etkin olmuyor? Türkiye'nin bu yöndeki girişimleri inanıyorum ki, Yemen meşru hükümeti tarafından da büyük memnuniyetle karşılanacaktır.

Bilindiği üzere Husi milislerinin darbesi sonrası Yemen Cumhurbaşkanı Abdurabbu Mansur el Hadi'nin

daveti ile Suudi Arabistan öncülüğünde Arap koalisyon güçlerinin müdahalesi oldu. Ancak zamanla koalisyonda yer alan BAE gizli ajan-dasını hayata geçirmeye çalıştı. BAE kendilerine bağlı milis bir ordu kurdu. Bunlarla ele geçirdikleri Aden Limanı'nı kapattılar. Ardından Sokotra Adasını ele geçirdi. Sokotra Adası'ndaki havaalanını kendi birliklerini yerleştirerek Yemen güvenlik birimlerini buradan kovdular. Yemen âdeta denize düşen yılanı sarılır misali... Bu kriz döneminde koalis-yondan destek istedi; ancak BAE ülkeyi âdeta işgal etmeye yeltendi. Türkiye gibi dost ve güvenilir ülke olsaydı durum daha farklı olurdu. Burada bir denge unsuru olurdu diye düşünüyorum.

ORSAM: Suudi Arabistan liderliğindeki çokuluslu koalisyona ABD-Fransa ve Birleşik Krallık'tan lojistik ve istihbarat desteği olduğu biliniyor. Fakat son dönemlerde bu koalisyon içerisinde de özellikle BAE'den kaynaklı görüş ayrılıkları olduğu düşünülüyor. Bu gelişmeler ışığında Yemen'in geleceğine dair düşünceleriniz nelerdir?

Salih el-Gabri: Yemen ile koalisyon güçleri arasında iyi ilişkiler var. Az önce ifade ettiğim gibi koalisyon güçleri Cumhurbaşkanı Abdurabbu'nun çağrısı üzerine Yemen'e müdahale etti. Bu müdahalede sonrasında Yemen topraklarının %80'i hükümetin eline geçti. Ayrıca ulusal ve güçlü bir ordu tesis edildi. Suudi Arabistan üzerinden Yemen halkına insani yardımlar yapıldı. Ancak Yemen halkı, BAE'nin eylemleri sebebiyle büyük bir endişe yaşıyor. Çünkü BAE, Yemen hükümeti kontrolü dışında kendine bağlı bir ordu kurdu.

Bu ordu Aden, Şebva ve Hadramevt kentlerinde bulunuyor. Bu milisler Aden Limanı'nı kapattı. Bu liman 60'lı yıllarda New York Limanı'ndan sonra dünyanın en büyük limanıydı. BAE'nin asıl niyeti Sokotra Adası'nı işgal ettiğinde ortaya çıktı. Yemen hükümeti ve uluslararası baskılar sonucu bu adadan çekildi. Yerine Yemen ordusu ve Suudi güçleri geldi. Aynı senaryonun Hudeyde Limanı için de yapılmasından endişe ediyoruz. BAE kendi milis güçlerini buraya konuşlandırarak kontrol altına almasından endişe ediyoruz. Çünkü biliyoruz ki Yemen Cumhurbaşkanı el Hadi, BAE'nin onayı sonrası Aden'e dönebildi. Onların onayı olmadan ülkesine bile döne-mezdi maalesef.

Uluslararası kamuoyu ile ilgili olarak BM 2216 sayılı kararı Husi milislerine silahları bırakıp kentleri boşaltmasını içeriyordu. Ancak 4 yılı aşkın süredir bu karar hiçbir şekilde hayata geçirilmedi. Burada faturayı sivil halk ödedi. İnsani bir felaket yaşanıyor. İnsanlar açlık ve salgın hastalıklarla mücadele ediyor. Yemen dünyanın en derin krizinin yaşadığı ülke durumuna düştü.

Aslına bakarsanız Yemen'deki bu savaş çok daha öncede sonlandırılabilirdi. Arap koalisyon güçlerinin Husilere karşı kısa sürede kesin bir zafer elde etme imkânları var. Böyle bir askerî güçleri de var. Ancak bu karar kendilerine ait değil. Bu karar büyük güçlerin ve silah tüccarı ülkelerin kararıdır. Savaşın daha da uzamasıyla birlikte hem daha fazla silah satacak hem de Yemen'i kontrol altında tutabilecekleri bir plan söz konusu. Bununla birlikte Husilerin bazı kesimler bertaraf edi-

linceye kadar devam etmesi yönünde Batılıların da bir isteği var. Kendilerinin razı olacağı bir grup ve yönetim iş başına gelene kadar savaşı uzatacaklar.

ORSAM: Yemen birçok defa Birleşmiş Milletler tarafından insani kriz yaşanan en kötü durumdaki ülke olarak nitelendirildi. İnsani krizin iyileştirilmesi meselesi zorunlu olarak çatışmalardaki gelişmelere mi bağlıdır?

Salih el-Gabri: Maalesef bu ahlaksız ve acımasız savaşta zarar gören sadece masum siviller oluyor. Bu savaşın en büyük faturasını kadın çocuk ve yaşlılar ödüyor. Yemen’de çok zayıf bir hükümet var. Koalisyon ise savaşı sonlandırma ve galip gelme konusunda bir ciddiyeti yok. Husilerin de aynı şekilde galip gelme gücü yok. Yemen halkının ihtiyaç duyduğu hizmetleri de sunamaz. Bu savaşın en büyük kazanımı aslında sadece Husi yöneticileridir.

Devam eden savaş ve güvenliğin sağlanamaması sebebiyle halka yardım ulaştıracak uluslararası yardım kuruluşları bu çalışmalarını yapamıyor ve halka yardım ulaştıramıyor. Bu yardımların ulaşacağı yegâne yer Hudeyde Limanı, bu liman da Husilerin kontrolünde. Hudeyde Limanı’na gelen yardımlarda Husiler tarafından el konularak kendi safında savaşanlara veriliyor ya da karaborsada satılmak suretiyle Yemen halkına ulaşmıyor. Yemen halkı için uluslararası alanda yapılan toplanılarda taahhüt edilen yardımların sadece %10’u Yemen’e ulaştı. Geri kalan kısmı hâlâ Yemen halkına verilmedi. Yemen Altyapı ve Planlama Bakanı yaptığı açıklamada Yemen’in yeniden imarı için 100 milyar dolar

paraya ihtiyaç duyulduğunu açıkladı. Ancak şu ana kadar bu paranın sadece bir milyar doları toplanabildi. Yemen maalesef bir insani kriz ile karşı karşıya, BM’nin resmî olarak yaptığı açıklamada Yemen’i dünyada en büyük insani krizinin yaşandığı ülke olarak sınıflandırdı. Yemen’in %85’i insani yardımlara muhtaç ve 22 milyon inançlık sınırının altında yaşam mücadelesi veriyor. Açlık ve yoksulluğun yanı sıra temiz su elde edilememesi sebebiyle salgın hastalıklar baş gösterdi. Kolera salgınına bir milyondan fazla kişi yakalandı. 2 binden fazla kişi de bu hastalık sebebiyle yaşamını yitirdi.

Husilerin kontrolü altındaki bölgelerde bir milyondan fazla memur iki yıldan fazla süredir maaş alamıyor. Halk gaz ve yakıt temin edemediği için halk yemeğini pişirmek için odun pazarlarına giderek odun alıp bu şekilde yemek ve günlük ihtiyaçlarını gidermeye başladı. Yakıt temin edilememesi sebebiyle 50 yıl önce olduğu gibi insanlar eşekleri ulaşımda kullanmaya başladı. Şu anki durum eski Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih’in tehdidine döndü. Ali Abdullah Salih “Ben gidersem Somali’den daha kötü olursunuz” demişti. Şimdi Yemen Somali’den bile kötü durumda. Husiler, bu savaşta 15 binden fazla çocuğu silah altına aldı. Bu çocukları savaştırmak amacıyla cephelere sürdü. Maalesef tüm dünya Yemen’deki bu insani trajediyi izlemekle yetiniyor.

ORSAM: Uluslararası örgütlerin çabalarını değerlendirdiğinizde hangi örgütün Yemen’de bir çözüme daha yakın olduğunu görüyorsunuz? İslam İşbirliği Teşkilatı, Arap Birliği, Birleşmiş Milletler?

Salih el-Gabri: Yemen’deki çözüm Yemenlilerle olacaktır. Husiler hiçbir şekilde diyaloga yanaşmayacaklar. Askerî olarak tüm güçleri kırıldıktan sonra başka bir seçenek kalmayınca kadar savaşmaya devam edecekler. Tamamen güçten düştüklerinde ise o zaman diyalog masasına otururlar. Benim görüşüm Yemen’de çözüm sadece askerî operasyonlarla sağlanır. Çünkü Yemen tarihi boyunca Husilerle 70’ten fazla görüşmeler oldu. Ancak Husiler bu anlaşmaların hiçbirine sadık kalmadılar. Husileri tamamen ortadan kaldırmak gibi bir şeyden bahsetmiyorum. Burada Husilerden devletten aldıkları silahları teslim etmeleri ve siyasi parti kurarak toplumun karşısına çıkmaları isteniyor, silahla yönetim ele geçirmeleri değil. Biz ülkemizde banışı istiyoruz. Ülkemizde kim olursa olsun silah taşıyan silahla yönetimi ele geçirmek isteyen milisler istemiyoruz. Bununla birlikte ister İran olsun ister BAE olsun yabancı ülkelerin müdahale aracı milislerin ülkemizde olmasını istemiyoruz.

Biz aynı zamanda Arap, Müslüman ve uluslararası örgütlerden ve devletlerden hem vaatlerinde sadık olmalarını hem de ülkemizi milislerden kurtarılacak kendi ayakları üzerinde duran bir ülke olarak yeniden oluşturulması konusunda desteklerini istiyoruz. Sizin sorunuzda bahsettiğiniz bu örgütler maalesef sözlerinde durmadı. Bu örgütlerin var olduğu bir süreçte Filistin, Suriye, Irak, Mısır gibi birçok ülke büyük trajediler yaşamaya devam ediyor.